

"כמקור חי, פועל, משפיע"

מאת חיים באר

שפיר, אד"ש, אשר פעמים כה רבות, לבש מדי שומר-סף עברי ומילא תפקיד של מכניס אורח לספרית העברית; הוא, אשר בראייה לאחור כותב על עצמו כעל "הגבר ראה עני-הרוח במשך למעלה מחציי יובל שנים בעבודת-הספרות, מלאכת פועל שחור מקצועי, אומן לעריכה ולתרגום"; הוא, שבזכות עריכתו המופתית, הנאמנה, זכו חתנים אחדים בפרס טשרניחובסקי בשנים שעברו, וכנס השנה סוף-סוף לחופה זו. לא בכל שנות חלוקתו נתנו בפרס טשרניחובסקי במידת החומרה, וכי כמה ראויים-לכך-באמת איכא בשוקא. פעמים רבות הכריעה את הכף, ככל הנראה, חשיבותו של הספר המתורגם ולא טיבה של מלאכת-התרגום. השנה זכה בפרס מתרגם הראוי לכך, המשיב לפרס את ערכו כבראשונה.

בכל עשרות הספרים שתירגם, ובמידה לא פחותה מכך, בכל אותם מאות ספרים שהוא להם המלביה"ד — הגלוי או הנעלם — מתגלות כל אותן תכונות-ייקרת של מתרגם ועורך עברי זה. בראשית עבודתי בהוצאת-הספרים בה הוא כיהן כעורך, היו לי כתבי-יד שהוא ערך "בית-ספר" שאין טוב הימנו ללמוד מה הן נאמנות, בהירות ונקיון בעריכה. תרגומו של א. ד. שפיר הם מופתיים: הם מצטיינים, אם אנסה לינות יעט ממעלותיהם, בבחירה המדויקת של המילים, בהעדרו המובהק של יצירה-ראויותנות ובהעדרם של הנרקות-לשון וחידוש-ישלשון שלא-לשמן; הם מצטיינים בלשון עברית שאינה כולה לעזריין, אבל כולה עברית שבעברית. בחכמת-לב הוא עושה שימוש בכל מטען הלשון שלו, תחת ידיו הרי היא עתיקה-חדשנית, נאמנה כאשת-חיק ומפתה כבנות-על-ישור בעת ובעונה אחת.

דברים שהם עניים במקום אחד, עשירים במקום אחר, תמיהות שהיו עולות בי בדרכי תרגומו (מניין לו כל זה...) מצאו את פתרונו בסיפרו "חלונות-הקיץ וחלונות-החורף". בסיומה של אותה סאגה נדירה ביוסייה, על אחות עברית בליטא בה נולד, כותב א. ד. שפיר:

"ועיקר שכחנו: לעומת עונות-הבכע עונות-רוח לה לאחזנה. — — — אלו החגים והמועדים, אנאכרוניזם זר כסכיכה זרה ונכריה. כל עצמם זכרונות ארץ אחרת, שירת ארץ אחרת בלשון אחרת. תוכם רצוף אהבה אחת — — — האלגיה היהודית פוצחת רינה כחגים ובמועדים. פוצחת בכי. כהרריה-תפילה, כמעון הדוד, אלו ואלו מכני המשמחה הגדולים עוברים חליפות לפני התיבה. נוסחים שונים של דקלום האלגיה, היפה שכתבי-ינים, הקורא בהמחשה אישית של משמעות המלות, ככוונה ובייחוד אישיים, כרגש זהיר, הוא הדוד. שנה-שנה, בהושענות, למשל, אותם קטעי ספוקים משתכרים בגרונו, שמים מחנק לגרונו. ציון המצוינות... נעצר הדוד, כהלך הנעצר בדרך. גרונו מפרסם, נאבק. ציון המצוינות... מרוטת לה... הגרון מחטיף יפחת-מחנק. אחד הצעירים שבאחוזת עיניו נשואות אל העובר לפני התיבה בדמעות פנימיות של התרגשות וגאון... המרחקים האם, אדמת העברית, הם המחוללים את הפלא החדש-עממי הזה הקם לפנינו בתרגומו של אחד מאותם בני שבט הולך ונחסר, המאשרים באומנותם את הדברים-המתמיהים-לכאורה של מי שטען כי לעתים ראשיתה של ספרות הוא בתרגום ולא במקור.